

*"De l'ajuda humanitària al dret
d'ingerència humanitària"*

Oriol Casanovas i La Rosa

*Lliçó inaugural del
curs acadèmic 1993-94
28 de setembre de 1993*

"DE L'AJUDA HUMANITÀRIA AL DRET D'INGERÈNCIA HUMANITÀRIA"

LLIÇÓ INAUGURAL DEL CURS ACADÈMIC 1993-94,
PRONUNCIADA PEL DR. ORIOL CASANOVAS I LA ROSA,
CATEDRÀTIC DE DRET INTERNACIONAL DE LA UPF

1. Durant els últims cinc anys hem presenciats canvis en el món, que han trasbalsat els nostres punts de referència. Hem assistit a la fi de la Unió de Repúbliques Socialistes Soviètiques i a la seva substitució per la Federació de Rússia i un seguit de nous estats independents. Les repercussions d'aquesta transformació a Europa han donat lloc a fenòmens com la reunificació d'Alemanya, la recuperació de la independència de les repúbliques bàltiques, la desintegració del Pacte de Varsòvia, el naixement de nous estats a l'Europa central, etc. Fora del marc europeu, la desaparició d'un dels dos blocs hegemònics també ha obert una nova dinàmica dotada d'una innegable ambigüitat: per a uns, ens trobem davant d'una forma d'imperialisme mundial dels Estats Units d'Amèrica; per a uns altres, l'acabament de la guerra freda ha obert noves possibilitats d'actuació de les Nacions Unides, tal com va demostrar la resposta adoptada davant l'agressió de l'Iraq a Kuwait; per a d'altres, finalment, el conflicte ideològic entre el liberalisme capitalista i el comunisme ha estat substituït per noves confrontacions, en les quals l'integrisme islàmic sembla la força més irreductible. Els canvis en l'escena mundial han estat tan grans i són tan difícils de mesurar en la seva significació que donen tota la raó a les paraules d'un experimentat diplomàtic que deia: "Si algú entén tot el que està passant, de ben segur no deu estar prou informat".

2. Entre els canvis que s'han produït voldria referir-me al fenomen de l'ajuda humanitària que ha adquirit tanta rellevància en els conflictes armats recents: ajuda humanitària als kurds en el cas del conflicte de l'Iraq, a les poblacions de Somàlia, a les víctimes del conflicte de Bòsnia-Hercegovina, etc. Segons algunes opinions, estem davant l'emergència d'un nou dret o deure que sorgeix en situacions excepcionals en les quals la supervivència o els drets més bàsics de les poblacions de determinats territoris estan greument amenaçats. En aquests casos es parla d'un "dret d'intervenció humanitària", tot tractant de fer notar que cal limitar la sobirania de l'estat en què es troba aquesta població amenaçada en favor de l'acció d'altres estats que poden posar-hi remei; a vegades, recalcant l'aspecte moral de la qüestió, es diu que no es tracta d'un dret sinó d'un "deure d'ingerència humanitària"; volent destacar l'aspecte d'un dret humà de les víctimes que es troben en aquestes greus situacions també es fa referència a un "dret a l'ajuda humanitària".

Aquest corrent d'opinió ha estat fortament impulsat per determinats sectors polítics i intel·lectuals francesos. Capdavanter d'aquest moviment ha estat Bernard Kouchner, antic ministre de Sanitat i Acció Humanitària del govern socialista. La idea va ser formulada solemnement pel president Mitterand en l'acte d'obertura de la sessió de la Conferència sobre la Seguretat i la Cooperació a Europa tinguda a París el 30 de maig de 1989, en el qual -d'una manera tan lapidària com críptica- va dir: "L'obligació de no-ingerència s'acaba allà on comença el risc de la manca d'ajuda". El papa Joan Pau II, en el seu discurs de 16 de gener passat davant els representants de cent quaranta-cinc països acreditats davant la Santa Seu, donava el seu suport a un "deure d'ingerència humanitària" dient que "els principis de sobirania dels estats i de la no-intervenció en els assumptes interns -que conserven tot el seu valor- no haurien de ser un parapet darrera el qual es pugui torturar i assassinar".

3. El desenvolupament d'un ordre jurídic internacional ha anat acompanyat del progressiu reconeixement de normes de conducta que tracten de protegir la persona humana, sobretot en les situacions de violència en què està més greument amenaçada. En aquesta evolució, el nostre país, amb les assemblees de Pau i Treva dels segles XI a XIII i amb l'obra de sant Raimon de Penyafort (1180-1275), ha fet una contribució importantíssima a la cultura jurídicopolítica universal. En els temps moderns, gràcies a l'acció iniciada per Henry Dunant -esgarriat testimoni del camp de batalla a Solferino (1859), en el qual es van enfrontar les tropes franco-piemonteses contra les austríaques-, la Creu Roja ha impulsat la celebració de convenis internacionals que tracten de limitar la conducta dels bel·ligerants i de protegir les víctimes dels conflictes armats. Aquests convenis suposen l'assoliment d'un difícil equilibri entre les necessitats militars i les consideracions de caràcter humanitari. L'acció de la Creu Roja i d'altres organitzacions de caràcter humanitari està expressament prevista en aquests convenis. L'activitat d'aquestes organitzacions es

caracteritza pel fet que s'inspira en els criteris següents: depèn del consentiment dels bel·ligerants; es realitza amb absoluta imparcialitat sense fer cap distinció de nacionalitat, raça, religió, condició social o idees polítiques; s'absté de realitzar protestes públiques respecte d'accions concretes atribuïdes a alguna de les parts en conflicte o als seus agents civils o militars. Segons el Comitè Internacional de la Creu Roja, l'experiència demostra que aquestes manifestacions públiques no produeixen cap efecte i que només poden comprometre l'activitat de socors que porta a terme.

4. Els conflictes dels darrers anys plantegen nous problemes i sembla que exigeixen noves solucions. Avui dia els conflictes armats tenen, en general, el caràcter de guerra civil que enfronta grups oposats, en la qual la població civil és utilitzada com un mitjà de combat entre els bel·ligerants. D'altra banda, han sorgit nous tipus d'organitzacions humanitàries amb nous plantejaments. L'experiència d'un grup de joves metges francesos a la guerra de Biafra, regió de Nigèria devastada per la guerra civil a la fi dels anys seixanta (1967-1970), va servir per impulsar la creació, l'any 1971, de Metges Sense Fronteres i d'altres organitzacions humanitàries d'un nou estil. Aquests metges francesos havien viscut el maig del 68 i consideraven que calia superar l'acció humanitària tradicional ultrapassant els límits de la sobirania dels estats i l'acostumada reserva de les institucions reconegudes internacionalment. El silenci davant els estralls dels conflictes armats actuals era vist com una forma de complicitat. A tot això hi hem d'afegir també les noves possibilitats d'acció obertes a les organitzacions internacionals intergovernamentals, a causa de la fi de la guerra freda i de l'ampliació de l'activitat d'alguns dels seus òrgans, com és el cas de l'Alt Comissariat de les Nacions Unides per als Refugiats (ACNUR), organisme creat l'any 1950 per a la protecció i l'ajuda dels refugiats i de les persones desplaçades després de la Segona Guerra Mundial.

5. Aquest dret o deure d'intervenció humanitària no té una formulació gaire definida en les manifestacions de molts dels seus defensors. Hi ha moltes qüestions que convé precisar. Caldria començar aclarint qui són els titulars d'aquest dret o deure i determinar si ho són els altres estats, les organitzacions internacionals intergovernamentals com les Nacions Unides -o els seus òrgans amb funcions específiques en aquest camp, com és el cas de l'ACNUR-, o bé les organitzacions no governamentals com la Creu Roja, Metges Sense Fronteres, Caritas, etc. També caldria esbrinar en quins casos es dóna aquest dret o deure d'intervenció. Les catàstrofes naturals (terratrèmols, inundacions, sequeres, plagues, etc.) semblen una situació evident. Els efectes dels conflictes armats en la població civil: ferits, manca de queviures, desplaçaments de població, etc., també són situacions que exigeixen una mobilització de tots els socors possibles. Més polèmica és la inclusió de la

violació en massa dels drets humans en els casos de genocidi o de repressió de minories -no perquè es discuteixi la legalitat d'aquestes conductes, que tothom condemna, sinó perquè en cada cas es planteja quina ha de ser la resposta adequada a cada situació. Una altra qüestió que cal precisar és quines són les modalitats que pot adoptar la intervenció de tercers: la tramesa d'aliments, medicines, material sanitari i altres subministraments segons les necessitats de cada cas és la forma més comuna d'ajuda, i el consentiment de l'estat receptor no planteja problemes especials en els casos de catàstrofes naturals. La qüestió és més complexa en els conflictes armats quan es tracta d'establir les condicions que permetin garantir l'accés de l'ajuda a les poblacions necessitades mitjançant l'establiment de "corredors humanitaris", "zones de seguretat", "dies de tranquil·litat", etc. Si l'accés de l'ajuda no és possible per manca del consentiment de les autoritats territorials, aleshores es planteja amb tota virulència el problema de si, atesa la gravetat de la supervivència de la població, pot fer-se ús de la força armada en la mesura necessària per fer possible l'accés dels socors indispensables.

6. L'ordre jurídic internacional contemporani té entre els seus principis bàsics el principi de no-intervenció i el principi de prohibició de l'ús de la força. La Cort Internacional de Justícia en la seva sentència de 1949 va blasmar en l'assumpte de l'*estret de Corfú* (Regne Unit c. Albània), "el pretès dret d'intervenció com una manifestació de la política de força que en el passat ha donat lloc als abusos més greus". L'Assemblea General de les Nacions Unides, en la seva declaració sobre els principis de dret internacional referents a les relacions d'amistat i a la cooperació entre els estats, de conformitat amb la Carta de les Nacions Unides (annexa a la Resolució 2625 (XXV) de l'Assemblea General, de 24 d'octubre de 1970), va proclamar que "cap estat o grup d'estats no té el dret d'intervenir directament o indirectament, per cap motiu, en els assumptes interns o externs de cap altre estat". D'altra banda, l'article 2, paràgraf número 4, de la Carta de les Nacions Unides, obliga els membres de l'Organització a abstenir-se, en les seves relacions internacionals, de recórrer a l'amenaça o a l'ús de la força contra la integritat territorial o la independència política de qualsevol estat.

En la situació actual del dret internacional públic està generalment reconegut que el subministrament d'ajuda humanitària no constitueix una actuació contrària al principi de no-intervenció. La Cort Internacional de Justícia, en la sentència dictada l'any 1986 en l'assumpte de les *activitats militars i paramilitars a Nicaragua* (Nicaragua c. Estats Units) ja va dir que "no hi ha dubte que el subministrament d'una ajuda estrictament humanitària a persones o forces d'un altre país, independentment de les seves filiacions polítiques o dels seus objectius, no pot considerar-se una intervenció il·lícita o contrària, d'alguna manera, al dret internacional". Una institució científica de gran prestigi com és l'Institut de Droit International, en la seva sessió de

1989, que va tenir lloc a Santiago de Compostel·la, va aprovar una resolució sobre la protecció dels drets humans i el principi de no-intervenció en els assumptes interns dels estats. A l'article 5 es deia que l'oferiment de socors alimentaris o sanitaris "no es pot considerar una ingerència en els assumptes interns" d'un altre estat. També afegia que els estats no refusaran arbitràriament aquests oferiments.

Per iniciativa del govern de França, l'Assemblea General de les Nacions Unides ha aprovat a partir de 1988 diverses resolucions sobre l'assistència humanitària a les víctimes de desastres naturals i d'altres situacions d'emergència semblants. L'objectiu perseguit era incloure l'ajuda humanitària dins del marc de l'activitat de les Nacions Unides en l'àmbit dels drets humans. Més que no pas com un dret d'intervenció de tercers, la qüestió era presentada com un dret de les víctimes a rebre assistència. La Resolució 43/131, de 8 de desembre de 1988, parteix de la consideració que "deixar les víctimes de desastres naturals i de situacions d'emergència semblants sense assistència humanitària representa una amenaça a la vida humana i un atemptat contra la vida humana". La iniciativa francesa també pretenia que es reconegués a les organitzacions no governamentals un dret d'accés a les víctimes semblant al que reconeixen les convencions internacionals al Comitè Internacional de la Creu Roja. A més, es pretenia el reconeixement de la possibilitat de crear "corredors humanitaris" -semblants al "dret de pas innocent" pel mar territorial d'un estat, que segons el dret internacional marítim tenen reconegut els vaixells dels altres estats- que permetessin l'accés de l'ajuda humanitària a les poblacions necessitades. La Resolució 45/100, de 14 de desembre de 1990, "pren nota amb satisfacció" d'aquesta possibilitat, que caldria posar en pràctica "de manera concertada entre els governs afectats i les organitzacions intergovernamentals, governamentals i no governamentals interessades".

Fins i tot en les situacions d'emergència causades per desastres naturals, el consentiment de l'estat afectat és considerat indispensable. La Resolució 46/182, de 19 de desembre de 1991, titulada "Enfortiment de la coordinació de l'assistència humanitària d'emergència del sistema de les Nacions Unides", va seguida d'un annex que recull els "principis" en aquesta matèria, el primer dels quals és el respecte a la sobirania, integritat territorial i unitat nacional del país receptor de l'ajuda i, en conseqüència, es diu que "l'assistència humanitària haurà de donar-se amb el consentiment del país afectat i, en principi, sobre la base d'una petició del país afectat". En un fòrum internacional regional com és l'Organització d'Estats Americans l'exigència del consentiment de l'estat interessat encara va ser més remarcada en exigir-se, en l'article 2 de la Convenció Interamericana per Facilitar l'Assistència en Cas de Desastre, aprovada en la XXI Assemblea General de l'OEA, el 12 de juny de 1991, que "les peticions, oferiments i acceptacions d'assistència dirigides per un estat a un altre seran trameses per via diplomàtica o per l'autoritat nacional coordinadora de conformitat amb les circumstàncies ...".

7. Les resolucions de l'Assemblea General de les Nacions Unides sobre l'assistència humanitària fan referència als casos de desastres naturals i altres situacions que, amb gran vaguetat, són qualificades de "situacions d'emergència similars" o anomenades "altres emergències". Hi són incloses les situacions d'emergència causades pels conflictes armats? Pot donar-se ajuda humanitària sense el consentiment de les autoritats de l'estat en els casos en què existeixen situacions de fam, condicions inhumanes i maltractaments d'amplis sectors de les poblacions, causats moltes vegades per decisions, o amb el consentiment, de les pròpies autoritats? Pot defensar-se un dret d'ingerència o d'intervenció de la comunitat internacional per subministrar ajuda a les víctimes de conflictes interns o situacions internes de violació en massa de drets humans fonamentals, fins i tot fent ús de la força armada?

8. En el cas de la situació de la població kurda víctima de Saddam Hussein al final del conflicte originat per la invasió de l'Iraq a Kuwait, la Resolució 688 del Consell de Seguretat, de 5 d'abril de 1991, després de condemnar la repressió a què es trobava sotmesa, va exhortar l'Iraq perquè "concedís a les organitzacions humanitàries internacionals accés immediat a tothom que necessiti assistència en tot el territori de l'Iraq". Tot seguit es van establir unes "zones de seguretat" al nord del país i es va subministrar una ajuda que ha estat decisiva per a la supervivència de la població kurda. En aquest cas, el Consell de Seguretat no va fer ús dels poders per imposar mesures col·lectives en els casos d'amenaça a la pau, de ruptures de la pau o d'actes d'agressió que li atribueix el capítol VII de la Carta de les Nacions Unides. Davant la situació existent a les zones de població kurda de l'Iraq, el Consell de Seguretat no va considerar que existís una amenaça per a la pau, i es va limitar a dir que les seves "conseqüències posen en perill la pau i la seguretat internacionals a la regió". Les disposicions d'ajuda adoptades en aquest cas es van prendre tenint en compte la necessitat del consentiment de l'Iraq, encara que aquest país estigués molt debilitat per les sancions imposades simultàniament per la Resolució 687. Posteriorment, al mes d'agost de 1991, els governs dels Estats Units, el Regne Unit i França van prohibir als avions de sobrevolar unes "zones d'exclusió aèria" al sud i al nord de l'Iraq, sense el suport de cap decisió de les Nacions Unides. En aquest cas hi va haver una oposició expressa de les autoritats iraquianes. El secretari del Foreign Office, en una entrevista, va tractar de justificar aquesta acció d'un grup reduït de grans potències al·legant que "el dret internacional reconeix els casos extrems de necessitat humanitària...".

9. En els casos de l'ajuda humanitària a Bòsnia-Hercegovina i a Somàlia, el marc jurídic ha estat més definit i clar. La Resolució 770 del Consell de Seguretat, aprovada el 13 d'agost de 1992, precisa que la situació a Bòsnia-

Hercegovina representa una amenaça per a la pau i que el subministrament d'ajuda humanitària constitueix una part important dels esforços del Consell per establir la pau i la seguretat internacionals a la regió. En la part operativa s'insta els estats a prendre "totes les mesures necessàries" per facilitar el subministrament de l'ajuda i s'exigeix que "es doni al Comitè Internacional de la Creu Roja i a altres organitzacions humanitàries competents accés permanent i sense restriccions a tots els campaments, persones i centres de detenció" i que tots els detinguts rebin un tracte humanitari.

10. L'extrema gravetat i complexitat de la situació a Somàlia, amb la pràctica desaparició de tot govern efectiu, va exigir mesures del Consell de Seguretat que aviat van resultar insuficients per afrontar la situació. El govern dels Estats Units va oferir realitzar una operació militar que el Consell de Seguretat va acceptar en la seva Resolució 794, de 3 de desembre de 1992. Aquesta decisió reconeix "el caràcter únic de la situació" a Somàlia, considera que exigeix "una resposta immediata i excepcional" i, en la seva part dispositiva, invocant expressament el capítol VII de la Carta, autoritza a "fer ús de tots els mitjans necessaris per establir tan aviat com sigui possible un mitjà segur per a les operacions d'ajuda humanitària a Somàlia".

11. Les resolucions referents a Bòsnia-Hercegovina i a Somàlia són expressió de la nova tendència del Consell de Seguretat a fer ús dels seus poders d'acció per al manteniment de la pau, amb invocació expressa del fonament jurídic del capítol VII de la Carta, per tal d'imposar sancions econòmiques, bloqueig de les comunicacions i altres mesures coercitives, acompanyades de disposicions que permetin donar ajuda humanitària a les poblacions víctimes d'aquestes tràgiques situacions. Atès que el Consell de Seguretat empra la fórmula "totes les mesures necessàries", utilitzada per primera vegada per tal de permetre l'acció militar contra l'Iraq arran de la seva agressió i annexió de Kuwait, l'autorització d'utilització de la força sembla que està implícitament admesa en aquestes resolucions posteriors. Del context es dedueix, de tota manera, que aquesta autorització, a diferència del precedent del conflicte de Kuwait, està limitada a l'objectiu específic de permetre el subministrament de l'ajuda humanitària. En la Resolució 794 sobre Somàlia, a més a més, s'afegeix un element important de control polític de l'acció que es porti a terme amb el nomenament d'una comissió *ad hoc* d'informació sobre l'aplicació de la resolució.

12. No és fàcil valorar globalment la significació d'aquesta evolució, que tot i representar un pas endavant en favor de la protecció internacional de la persona humana, també ha estat objecte de crítiques. Una objecció molt comuna és que l'ajuda humanitària no pot ser un subterfugi per a la manca

d'acció política i la inhibició en l'adopció de mesures de fermesa quan aquestes semblen l'única resposta adequada. Claude Malhuret, antic president de l'organització Metges Sense Fronteres, ha dit sense embuts: "Per què no dir cruament la veritat: als tancs serbis, Occident ha respost amb ambulàncies, i als obusos, amb caixes de medicaments".

Posant-se en el lloc de les poblacions receptores de l'ajuda, majoritàriament de països del Tercer Món, Lucette Michaux-Chevry, ministra d'Acció Humanitària de l'actual govern francès, ha fet l'advertiment que l'ajuda humanitària "no pot donar la imatge de l'home blanc superpoderós, paternalista".

Per concloure les opinions crítiques, Cornelio Sommaruga, president del Comitè Internacional de la Creu Roja, considera que cal preservar la distinció entre el que és polític i el que és humanitari, cosa que ha quedat esborrada en les recents actuacions del Consell de Seguretat. Segons ell, s'ha de distingir entre el paper del jutge i del policia -que correspon als estats- i el paper del Bon Samarità que pertoca a les organitzacions internacionals no governamentals. Aquesta distinció la considera essencial perquè permet dissociar, tot definint-los i delimitant-los, el paper de les organitzacions humanitàries imparcials del paper dels estats, els quals són responsables a un altre nivell i per altres mitjans de "respectar i fer respectar el dret humanitari".

13. Des d'un punt de vista jurídic, la tendència posada de manifest en les recents actuacions de les Nacions Unides pot interpretar-se com una evolució de l'organització internacional en el camp de les seves funcions de manteniment de la pau i de la seguretat internacionals. Des de fa anys el Consell de Seguretat ha fet ús dels poders excepcionals de què disposa per prendre mesures de tipus coercitiu aplicant-les a "amenaces a la pau" diferents de l'eventualitat d'un conflicte armat entre estats. Així va succeir amb el manteniment de situacions colonials a Rhodèsia (1965) i a Sud-àfrica (1977) i, més recentment, amb el terrorisme internacional en relació amb Líbia (1992). La supervivència en perill de poblacions senceres i el seguit de violacions en massa de la persona humana constituïrien situacions que bé podrien considerar-se una "amenaza a la pau" que justificaria l'adopció de mesures col·lectives en el marc del mecanisme de seguretat col·lectiva de les Nacions Unides, les quals inclourien les modalitats d'ajuda humanitària adequades a cada cas.

Una altra manera de valorar aquesta evolució consistiria a veure l'emergència d'un nou dret o deure d'ingerència en casos de gravetat extrema, nascut de profundes exigències ètiques, el qual comença a obrir-se camí cercant un reconeixement universal. És comprensible que els estats mitjans i petits vegin

amb reticència aquesta limitació a la sobirania que pot ser el pretext per a accions injustificades de les grans potències. Per això s'ha de considerar que aquest dret d'ingerència correspon a la comunitat internacional dels estats en el seu conjunt, i no als estats considerats individualment. L'acció concreta que cal emprendre en cada cas hauria de ser legitimada per mitjà de la voluntat col·lectiva de la comunitat internacional, expressada en el si de les organitzacions internacionals intergovernamentals com les Nacions Unides, organismes especialitzats o organitzacions regionals.

14. L'aplicació de les resolucions de les Nacions Unides en els casos recents ha demostrat les febleses, els inconvenients i les limitacions d'una acció col·lectiva que tracta de posar fi a la violència i de protegir les víctimes d'aquesta violència, tot tractant de mantenir les possibilitats de negociació per damunt d'una acció militar col·lectiva més decidida. La feixuga càrrega dels homes de govern és decidir fins a quin punt la solució dels conflictes per mitjà de la negociació és preferible per al conjunt de la comunitat internacional a una acció armada de caràcter col·lectiu. Mentre aquest terrible dilema no sigui resolt s'han d'afrontar situacions que demanen una acció urgent. L'anomenat deure o dret d'ingerència humanitària ve a ser una resposta a aquesta exigència més immediata. La seva aplicació planteja problemes pel fet que es dona en un marc en el qual intervenen d'una manera conjunta diversos elements: l'acció política de negociació per a la solució dels conflictes, les mesures econòmiques de pressió, la presència de forces militars i el subministrament d'ajuda humanitària. Per a les poblacions víctimes dels conflictes la resposta davant la tràgica situació que pateixen pot semblar insuficient, i per a l'opinió pública mundial pot aparèixer com a contradictòria.

Amb totes les seves limitacions i ambigüitats, els exemples recents d'ajuda humanitària representen un pas endavant en favor de la persona humana, gràcies a l'acció conjunta dels estats, les organitzacions internacionals intergovernamentals i les organitzacions internacionals no governamentals. Certament, la protecció dels drets humans és en primer lloc una responsabilitat de cada estat i cal enfortir-la cada cop més, però no pot ser un obstacle a l'acció de la comunitat internacional quan aquesta sigui indispensable a causa d'un greu incompliment d'aquesta responsabilitat per alguns estats. Al passat mes de juny, el secretari general de les Nacions Unides, Boutros Boutros-Ghali, adreçant-se a la Conferència Mundial sobre els Drets Humans celebrada a Viena, sense fer menció expressa de la noció de dret d'ingerència humanitària, considerava que quan els estats violen els principis fonamentals de la Carta de les Nacions Unides i, lluny de protegir la persona humana, es converteixen en els seus botxins, aleshores "la comunitat internacional -o sigui les organitzacions internacionals universals o regionals- han de rellevar els estats que no compleixen". D'aquesta manera, el principi

de la sobirania de l'estat, rector de la vida internacional des de la pau de Westfàlia, és complementària al reconeixement d'una possibilitat d'acció de la comunitat internacional en el compliment d'un deure d'ingerència humanitària. Les paraules del secretari general, amb la referència al relleu que la comunitat internacional pot fer excepcionalment respecte de determinats estats fan pensar de seguida en una manifestació en l'ordre internacional d'un principi que avui també sembla que adquireix nova actualitat en el marc de la unitat europea: el principi de subsidiarietat. Aquest principi no té solament l'aspecte limitatiu, més difós i conegut, de preservar l'àmbit de llibertat de les instàncies d'autoritat més properes a cada comunitat, sinó que també té un aspecte permissiu que autoritza l'autoritat superior a actuar quan aquelles no afronten les seves responsabilitats. L'anomenat dret d'ingerència humanitària anuncia una evolució en aquest sentit en favor de la comunitat internacional com a correctiu necessari d'una concepció extrema de la sobirania estatal. El fonament últim d'aquesta evolució que cerca la seva consagració jurídica plena es troba en les exigències de germanor entre tots els homes. Les dones que recollien els ferits al camp de batalla de Solferino -segons el testimoni d'Henry Dunant- cridaven "*tutti fratelli*". El reconeixement del dret d'ingerència humanitària podria ser un pas més en el camí de l'enfortiment de la solidaritat humana.

28 de setembre de 1993

